

STATISTIKAAMETI LEVIPOLIITIKA

EESSÕNA	3
Statistikanõukogu	4
Riikliku statistika avaldamise üldised põhimõtted.....	4
Statistika kvaliteedinäitajad	5
Statistilise konfidentsiaalsuse kaitse ja andmekaitsetingimused (privaatsuspoliitika)	6
Riikliku statistika avaldamine.....	6
Avaldamisajad	6
Revisjonid.....	6
Vigade parandamisest teavitamine	7
Riikliku statistika ekslik tõlgendamine, väärkasutus ja kritiseerimine	8
Autorikaitse	9
Andmeallikale viitamine	9
Visuaalne identiteet	9
Statistika tarbijad	9
Tarbijate segmentimine	9
Tarbijate vajaduste püramiid	10
Statistika kasutusmaatriks.....	12
Tagasiside ja tulemuste mõõtmine.....	13
Statistikaväljund.....	14
Statistikaväljundi arendus.....	14
Analüütilise väljundi kavandamine	14
Rahvusvahelise statistika avaldamine	15
Statistikaväljundi liigitus.....	15
Standardtooted ja -teenused.....	16
Detailne info	17
Statistikaameti teenused	17
Hinnapoliitika	19
Turustuskanalid	20
Infotelefon ja online chat	20
Uudiskiri.....	20
Edasimüüjad.....	20
Reklaam	21
Suhtekorraldus.....	21
Meediasuhtlus	21
Sotsiaalmeedia.....	22
Üritusturundus	22
Statistilise kirjaoskuse edendamine	22
Koolitused andmeesitajatele	23

EESSÕNA

Statistikaamet (edaspidi SA) on Rahandusministeeriumi valitsemisalasse kuuluv valitsusasutus, kelle põhiülesanne on teha riikliku statistikat – koguda, töödelda, analüüsida, avaldada ja arhiveerida andmeid. Selle ülesande paneb SA-le riikliku statistika seadus.

Eestis on kaks riikliku statistika tegijat: peale SA teeb riikliku statistikat ka Eesti Pank. Viimati nimetatud kogub andmeid oma ülesannete täitmiseks vajaliku raha-, finants- ja maksebilansistatistika saamiseks ja avaldamiseks nii Eesti Panga seaduses kui ka riikliku statistika seaduses sätestatud alustel ja korras.

SA eesmärgid lähtuvad missioonist. Missiooni järgi on SA põhiülesanne pakkuda Eesti kohta usaldusväärset ja objektiivset infot.

Globaliseerumine ja infotehnoloogia areng on tinginud muudatusi ka statistika nõudluses: tarbijad vajavad otsuste langetamiseks üha rohkem ja kiiremini asjakohast ning usaldusväärset teavet. Et info hulk maailmas pidevalt kasvab, on statistika kompaktna ja arusaadav esitamine üha tähtsam. Turundusuuringute tulemused kinnitavad, et tarbija vajab peale arvude ka nende lahtiseletamist.

Statistika pakkuja peab olema muutustele vastuvõtlik ning valmis ühiskonnas asetleidvaid üha keerukamaid arenguid mõõtma ja mõõtmistulemusi edasi andma. SA-lt oodatakse sellist riikliku statistikat, mis on rahvusvaheliselt võrreldav, s.t kajastab Eesti kohta teiste riikide hulgas, eestlasi teiste rahvuste seas ning võimaldab võrrelda Eesti elukvaliteeti, keskkonna olukorda jne teiste riikide omaga. Sama oluline on rahuldada tarbija nõudlust Eesti piirkondi võrdlevat statistikat pakkuades.

SA on infoturu üks pakkuja, kellel on riikliku statistika peamise tegijana unikaalne positsioon. Tarbija otsus, kas riiklik statistika on talle sobiv lahendus, sõltub otseselt sellest, kui hästi avaldatud statistika tema vajadustele vastab. Andmeesitajate silmis on SA üks andmekoguja paljude seas. Erasisikutele andmete hankimisel konkureerib ta otseselt uuringufirmadega. Juriidiliste isikute puhul reguleerivad andmekogumist seadused, kuid andmeesitajate mõistev suhtumine on ka siin edukas koostöö eeldus.

Tarbijate vajaduste kindlaksmääramine ja sellest lähtuvalt statistikaväljundi arendamine ja turustamine on statistika levi osakonna ülesanne, mida täidetakse koostöös teiste osakondadega. Selleks on välja töötatud turundustegevused, mis hõlmavad statistika levitamist (sh müük), turundusuuringuid, tootekujundust, hinnapoliitikat, turustuskanalite valikut ja toetusmeetmeid. Kõiki nimetatud tegevusi rakendatakse vastavalt väljatöötatud põhimõtetele, mida käsitlebki käesolev levipoliitika.

Statistikaameti levipoliitika alus on [riikliku statistika seadus](#), [Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus \(EÜ\) nr 223/2009 Euroopa statistika kohta](#) ja [Euroopa statistika tegevusjuh](#).

Statistikanõukogu

Statistikaametit nõustab riikliku statistika tegemisel 2010. aastal loodud statistikanõukogu, kuhu kuuluvad SA, Andmekaitse Inspeksiooni, Eesti Panga ning statistika tarbijate ja andmeesitajate esindajad. Nõukogu eesmärk on tagada nõustades ja arvamust avaldades riikliku statistika süsteemi toimimine. Statistikanõukogu koosseis ja tööpõhimõtted on avaldatud SA [veebilehel](#).

Alates 2007. aastast käib koos sotsiaalstatistika teadusnõukogu, kellega arutatakse läbi sotsiaalstatistika valdkonna statistikatööde kava ning kes avaldab arvamust sotsiaalstatistika analüütiliste väljaannete kontseptsioonide kohta.

2009. aastal loodi piirkondliku statistika nõukogu, kes annab nõu piirkondliku statistika arendamiseks ja piirkondliku arengu analüüsimiseks.

Rahva ja eluruumide loenduse teadusnõukogu ülesanne on tagada, et loenduseks püstitatud eesmärgid oleksid täidetud.

Riikliku statistika avaldamise üldised põhimõtted

Statistika avaldamise all mõeldakse statistika avalikkusele kättesaadavaks tegemist. SAs on statistilise info avaldamine ja levitamine tsentraliseeritud ning seda koordineerib statistika levi osakond.

Riikliku statistika seaduse järgi tuleb statistika avaldamise aegadest teavitada kolm kuud ette. Seetõttu avaldatakse järgmise aasta avaldamiskalender veebilehel hiljemalt kolm kuud enne järgmise kalendriaasta algust. Iga aasta 1. oktoobril tehakse järgmise aasta kohta teatavaks statistika andmebaasi, pressiteadete, avalike andmefailide ja IMFi põhinäitajate avaldamise täpsed kuupäevad, väljaannete puhul ilmutiskuu. See tagab tarbijate võrdse kohtlemise, võimaldades neile samaaegse ligipääsu riiklikule statistikale.

Riikliku statistika avaldamisel ja levitamisel peetakse kinni järgmistest põhimõtetest.

- Kõigile tarbijatele on tagatud võrdne ligipääs riiklikule statistikale: riikliku statistika avaldamise aegadest teatatakse ette ja ühelegi tarbijakategooriale (sh Eurostat, valitsusasutused ja massimeedia) ei võimaldata riiklikule statistikale juurdepääsu enne teisi kasutajaid.
- Riikliku statistika avaldamisel tagatakse riikliku statistika erapooletu levitamine – poliitilisi ega valitsusasutuste kommentaare ei lisata.
- Riikliku statistika esmaavaldamise koht on statistika andmebaas. Juhul kui avaldatakse ka pressiteade, ilmub see samal ajal andmete esmaavaldamisega andmebaasis.
- Pressiteadetes ja väljaannetes ja mujal kasutatakse statistika andmebaasi andmeid. Nii tagatakse, et eri kanaleid mööda jõuavad tarbijani identsed andmed.
- Riiklik statistika avaldatakse alati koos metaandmete ja üheselt mõistetavate selgitustega, et vältida ekslikku tõlgendamist ja väärkasutust.
- SA kommenteerib riikliku statistika ekslikku tõlgendust, väärkasutust ja kritiseerimist.
- Statistilise konfidentsiaalsuse tagamiseks ja inimlike eksituste vältimiseks on SAs välja töötatud kindlad toimingud (töötajad kirjutavad alla konfidentsiaalsuslepingule, statistika andmebaasi uuendamine on automatiseeritud). Infotehnilisi nõudeid kirjeldab täpsemalt infosüsteemi kasutamise kord.
- Riikliku statistika programmi raames avaldatud statistika rahastatakse riigieelarvest ja see on tarbijale tasuta. Tasulised on statistikaväljaannete trükiversioonid ja statistikaprogrammi välised tellimustööd.
- Avaldatavad materjalid ja masspostitusega saadetakse kirjad on keeleliselt toimetatud (ei kehti intranetis avaldatava materjali puhul).

- Avaldatavate materjalide vormistus ja kujundus peab vastama SA kujunduspõhimõtetele.

Riikliku statistika avaldamise ja levitamise põhimõtted tulenevad

- [riikliku statistika seadusest](#),
- *IMF Special Data Dissemination Standards*'i (SDDS) [juhendist](#),
- [Euroopa statistika tegevusjuhise](#)st (*European Statistics Code of Practice*),
- [SA missioonist](#).

Riikliku statistika kui avaliku teabe avaldamist ja levitamist reguleerib ka [avaliku teabe seadus](#).

Statistika kvaliteedinäitajad

Riiklik statistika peab vastama rahvusvaheliselt kokku lepitud kvaliteedinõuetele, mida järgivad riikliku statistika tegijad kõikides riikides ja rahvusvahelistes organisatsioonides. Statistika levitamist puudutavad järgmised kvaliteedinäitajad.

Asjakohasus

Statistika tegemine on seotud selgelt määratletud, eesmärkidest tulenevate nõuetega – statistika vastab tarbija vajadustele. Andmeid tuleb koguda ainult nii palju, kui on vaja soovitatavate tulemuste saavutamiseks.

Täpsus

Kvaliteedinäitajad on avaldatud veebilehel, kvaliteediraportites ja metoodika ülevaadetes. Revisjonide toimumisest ja nende tulemuste avaldamisest teavitatakse tarbijaid ühel ajal.

Ajakohasus

Avaldamiskalender katab kogu väljundi. Kui täpsemat ajakohasuse kriteeriumi ei ole, lähtutakse avaldamisel heast tavast, et statistika avaldatakse hiljemalt aruandeperioodile järgneva perioodi jooksul (aastastatistika aasta, kvartalistatistika kvartali ja kuustatistika kuu jooksul).

Õigeaegsus

Statistikat ei avaldata ette teatamata. Avaldamiskalendri alus on SDDS (*IMF Special Data Dissemination Standard*). Uue aasta avaldamiskalender avaldatakse veebilehel hiljemalt eelmise aasta 1. oktoobril. Avaldamisaja muutmisest teatatakse vähemalt 3 kuud ette.

Kättesaadavus

Statistika levitamisel kasutatakse tänapäevast info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat ning vajaduse korral traditsioonilist paberkandjat. Veebileht ja statistika andmebaas on peamised levikanalid. Statistika on edasilevitatav eri vormingutes. Vajadusel on tarbijatele abiks klienditugi.

Võrreldavus

Statistika on mõistliku ajavahemiku kohta võrreldav. Metoodika muudatuste korral püütakse aegread võimalusel uue metoodika järgi ümber arvutada. Võrreldavate aegride pikkus on näidatud statistikatöö ESMS-metaandmete kirjelduses.

Sidusus

Veebilehel on kättesaadavad metaandmed, metoodikaraportid, selgitused, rahvusvaheliste juhendite lingid. Olenemata statistikatööst ja andmeallikast tehakse statistikat ühtsete standardite alusel.

Statistilise konfidentsiaalsuse kaitse ja andmekaitsetingimused (privaatsuspoliitika)

Riikliku statistika levitamisel tagatakse andmete kaitse. Riikliku statistika seaduse järgi levitab SA riikliku statistika tegemiseks kogutud andmeid ainult sellisel kujul, mis välistab statistilise üksuse otsese või kaudse tuvastamise võimaluse, v.a seaduses sätestatud erandid. Statistiline üksus on nii füüsiline kui ka juriidiline isik, kelle andmeid on kogutud, töödeldud ja levitatud.

Statistilise konfidentsiaalsuse põhimõtte kohustab, et andmeesitaja andmeid ei kasutataks muuks kui ainult statistilistel eesmärkidel, st andmeid ei tohi kasutada halduslikel, õiguslikel, maksustamise või kontrolli eesmärgil. Seega andmete levitamine mainitud eesmärkidel kasutamiseks on keelatud. Andmeid ei avalikustata ei kohtule ega ka politseile.

Statistilise konfidentsiaalsuse põhimõtte kohaselt on kaitse all ka koondandmed ehk tulemid enne avaldamiskalendris olevat tähtpäeva, sest SA peab tagama, et riiklik statistika on levitamisel kõigile tarbijatele võrdselt kättesaadav.

Valikuuringute andmete avaldamise korral rakendatakse peale konfidentsiaalsuse nõude ka usaldusvärsuse kriteeriumi. Sõltuvalt uuringust ei avaldata vähem kui 20 või 30 vastajal põhinevaid andmeid, sest need ei ole avaldamiseks usaldusväärsed.

Füüsilise või juriidilise isiku nõusolekuta võimaldatakse tema tuvastamist võimaldavatele andmetele juurdepääs riikliku statistika seaduses ette nähtud korras. Teaduslikel eesmärkidel andmete kasutamiseks esitab asutus SA-le kirjaliku taotluse juurdepääsu saamiseks. Taotluse rahuldamisest või rahuldamata jätmisest teavitab SA taotlejat 15 tööpäeva jooksul nõutud infot sisaldava taotluse saamisest arvates.

Riikliku statistika tegemiseks kogutud andmetele lisaks satuvad isikuandmed SA-sse näiteks teabenõude või tellimustöö kaudu, kliendiuringutes osalemisel, SA-sse tööle kandideerimisel jms juhtudel. Avaliku teabe seaduse kohaselt peab SA kirjavahetus olema avalikkusele kättesaadav asutuse veebilehel, samas eraisikute kontaktandmed jm eraeluline teave on konfidentsiaalne ja sellele ligipääsu on seadus kitsendanud. SA veebilehel on avaldatud [andmekaitsetingimused](#) (privaatsuspoliitika), mis kirjeldab, kuidas mainitud teavet kasutatakse ja tagatakse selle kaitse.

Riikliku statistika avaldamine

Avaldamisajad

Statistika avaldamise aegadest teavitab avaldamiskalender, mis on tarbijale kättesaadav [veebilehel](#). 1. oktoobril avaldatakse avaldamiskalendris järgmise aasta statistika andmebaasi, pressiteadete, avalike andmefailide, IMFi põhinäitajate ja väljaannete avaldamise ajad (väljaannete puhul ilmumiskuul). Blogiartiklite ilmumine on ebaregulaarne ning nende avaldamisest avaldamiskalender ei teavita. Blogiartiklite puhul ei ole tegemist statistika esmaavaldamisega.

Avaldamiskalendris välja kuulutatud kuupäeval on riiklik statistika veebilehel kättesaadav kell 8.00. Samuti uuenevad kell 8.00 andmed enamikus veebitoodetes (näit valmistabelid), mis uuenevad automaatselt statistika andmebaasist. Trükiväljaanne on kättesaadav kell 9.00.

SA ei teata avaldamiskalendris ette ilmumiskuupäeva ega pruugi avaldada tavapärasel kellaajal selliseid erakorralisi pressiteateid, mis ei ole seotud statistika avaldamisega, vaid avaldatakse nt kriisikommunikatsiooni raames (riikliku statistika väärkasutus), erinevate sündmuste või teiste statistikaorganisatsioonide missioonide puhul jne. Neil juhtudel lähtutakse avaldamisaja valikul sellest, mis on pressiteate levitamise seisukohalt kõige soodsam.

Revisjonid

Revisjon on statistiliste andmete korrigeerimine, mis on

a) plaanipärane

- regulaarne (nn rutiinne)
- ebaregulaarne (nn suur revisjon)

c) plaaniväline (vigade parandamine).

Regulaarsed revisjonid on seotud statistika tegemisega – uute andmete laekumisel korrigeeritakse juba avaldatud andmeid (esialgsed hinnangulised väärtused asendatakse tegelike, st andmeesitaja esitatud andmete põhjal saadud väärtustega). See on tavapärane valdkondades, kus ajakohasuse tagamiseks avaldatakse esialgseid andmeid.

Ebaregulaarsed revisjonid on seotud meetodika täiustamisega – definitsioonide ja klassifikaatorite muudatused, baasaasta muutmine, uute andmeallikate kasutamine jms. Ebaregulaarsed revisjonid tuleb ajastada nii, et need hõlmaksid korraga mitut muudatust, st toimuksid võimalikult harva.

Revisjonidest teavitamine

Plaaniliste revisjonide toimumisest ja nende tulemuste avaldamisest tuleb tarbijaid teavitada ühel ajal. IMFi eristandardi järgi tuleb teavitada tarbijaid revisjoni tulemuste avaldamisest kolm kuud ette. Suurte revisjonide puhul tuleb tarbijaid teavitada ka revisjoni mõjust – kui palju muudab revisjon näitajate väärtusi.

Regulaarsete revisjonide puhul (esialgsete ja lõplike andmete avaldamine) teatatakse avaldamiskalendris mõlemad avaldamise kuupäevad ja teemakohastesse pressiteadetes lisatakse revideeritud andmete avaldamise aja info. Ebaregulaarsete revisjonide puhul teavitatakse revideeritud andmete avaldamise aeg avaldamiskalendris kolm kuud ette. Samuti lisatakse teave revisjoni toimumise ja selle tulemuste avaldamise aja kohta vastava valdkonna pressiteadete lõppu vähemalt kolm kuud enne revisjonitulemuste avaldamist. Olulisemate revisjonide (nt SKP) puhul saadetakse vähemalt kolm kuud enne revisjoni tulemuste avaldamist kirjalik teave teemast huvitatud tarbijatele. Revisjoni tulemuste avaldamise päeval avaldatakse veebilehel täpne ülevaade revisjoni põhjuste ja mõju kohta ning vajadusel korraldatakse tarbijatele infotunde.

Esialgsete ja lõplike andmete avaldamine

Esialgseid andmeid avaldatakse vaid valdkondades, kus see on vajalik statistika ajakohasuse tagamiseks. Esialgsetele andmetele järgnevad alati lõplikud andmed.

Esialgsete ja lõplike andmete avaldamist andmebaasis näidatakse avaldamiskalendris eri kuupäevadel. Esialgsete andmete korral on kalendris märged „esialgsed andmed“. Lõplike andmete avaldamisel kalendris märged ei ole.

Esialgsete andmete avaldamisel on tabeli juures märkus, nt „2013. aasta andmed on esialgsed“. Lõplikul avaldamisel esialgsete andmete märkus kustutatakse.

Vigade parandamisest teavitamine

Avastatud vead (v.a trükivead) klassifitseeritakse järgmiselt:

- väike viga – viga, mis tõenäoliselt ei eksita laiemat avalikkust statistika tõlgendamisel, sest viga on kas loogiliselt ära tuntav või statistiliselt mitteoluline (jääb statistilise vea piiridesse);
- suur viga – viga, mille puhul on reaalne võimalus, et laiem avalikkus tõlgendab statistikat valesti. Sellistest vigadest teavitatakse kohe vastava valdkonnastatistika osakonna juhatajat.

Väikseid vigu korrigeeritakse vaid elektroonilises väljundis, trükiste puhul ei võeta midagi ette. Kui väike viga avastatakse, informeeritakse sellest statistika levi osakonda, kes parandab vea nii kiiresti kui võimalik. Elektrooniliste väljaannete puhul tähistatakse parandus punase tärniga ja lisatakse märkus "Korrigeeritud pp.kk.aaaa" leheküljele, kus parandus tehti, samuti väljaande kirjelduse lehele. Andmebaasi puhul lisatakse tabeli alla märkus "Andmeid on korrigeeritud pp.kk.aaaa". Statistika tõlgendamist mittemõjutavad trükivead parandatakse ilma sellekohast märkust lisamata.

Suured vead parandatakse nii kiiresti kui võimalik. Elektrooniliste väljaannete puhul tähistatakse parandus punase tärniga ja lisatakse märkus "Korrigeeritud pp.kk.aaaa" leheküljele, kus parandus tehti, ning väljaande kirjelduse lehele. Andmebaasi puhul lisatakse tabeli alla märkus "Andmeid on korrigeeritud pp.kk.aaaa".

Trükiste puhul lisatakse väljaande vahele õiendus ning statistika levi osakond teavitab parandusest kõiki tellijaid, keda on võimalik tagantjärele tuvastada.

Vigade parandamine pressiteadetes

Kui viga leitakse pressiteatest, teavitab pressiteate koostaja sellest oma osakonna juhatajat ja kommunikatsioonijuhti. Kommunikatsioonijuht saadab pressiteadete tellijatele välja õienduse, kus juhatakse tähelepanu sellele, millises tekstilõigus või tabelis viga oli, ning palutakse lugeda õigeks saadetud uued andmed. Veebilehe pressiteate HTML-vormingu juures avaldatakse teade, mis kuupäeval on pressiteadet parandatud (Nt Pressiteadet on parandatud 07.03.2018. Palume lugeda õigeks punasega märgitud tekst/numbrid. The news release was corrected on 07.03.2018. Please consider the text/data marked in red as correct.). Parandusest teavitatakse, kui pressiteate ilmumisest on möödunud kuni kaks nädalat. Kui tegemist on suure veaga, mis laiemat avalikkust statistika tõlgendamisel eksitab, teavitatakse ka varem avaldatud pressiteadete parandamisest.

Vigade parandamine statistika andmebaasis

Kui viga avastatakse statistika andmebaasis, informeeritakse sellest statistika levi osakonna andmebaasi haldurit. Vigade parandamisel lisatakse tabeli alla märkus "Andmeid on korrigeeritud pp.kk.aaaa". Väikeste vigade parandused avaldatakse andmebaasi rutiinsel uuendamisel kell 8:00. Suurte vigade parandused avaldatakse nii kiiresti kui võimalik.

Vigade registreerimine

Kõik avastatud vead (v.a trükivead) registreeritakse. Arvestust peetakse pressiteadetes, väljaannetes ja andmebaasis esinenud vigade üle. Registreeritakse vigade arv toote liigiti.

Vigade iga-aastase koondanalüüsiga tuvastatakse vigade peamised tekkepõhjused ning planeeritakse parendustegevused eesmärgiga edaspidi vigu vältida ning hoida või parandada avaldatava statistika kvaliteeti.

Riikliku statistika ekslik tõlgendamine, väärkasutus ja kritiseerimine

Riikliku statistika ekslik tõlgendamine tähendab, et korrektsed statistilised näitajad on põhjalike teadmiste puudumise tõttu asetatud konteksti, kus järelduste tegemisel oleks parem kasutada teisi statistilisi näitajaid või kasutatud parameetritele midagi lisada.

Riikliku statistika väärkasutus tähendab õigete või valede andmete põhjal meelevaldsete järelduste tegemist.

Riikliku statistika eksliku tõlgendamise ja väärkasutuse puhul käitub SA ühtemoodi. Kui riikliku statistikat on ekslikult tõlgendatud või väärkasutatud, võtab kommunikatsioonijuht või temaga kokkuleppel statistikaosakonna esindaja tarbijaga ühendust, juhib tähelepanu ekslikule tõlgendusele või väärkasutusele ning esitab õiged andmed. Meedia puhul lepitakse toimetajaga kokku, kas meedias ilmub selgitamiseks veateade või SA kirjutatud selgitav artikkel või intervjuu SA esindajaga. Vajadusel võib SA avaldada selgituse ka pressiteatena.

Riikliku statistika kritiseerimise korral käitub SA samamoodi nagu eksliku tõlgendamise ja väärkasutuse puhul.

Autorikaitse

Kogu statistikaväljund on autorikaitse objekt ja seda kaitseb autoriõiguse seadus. Kuigi autorile rakenduvad kõik õigused teose loomise hetkest ning autoriõigusest eraldi teavitada ei ole vaja, on kõikides statistikaväljaannetes märges „Autoriõigus/Copyright: Statistikaamet“ ja tekst „Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale“. *Copyright*’i märki ei kasutata, sest see ei kehti Eestis.

Tarbija võib statistikaväljaannetest teha oma tarbeks koopiaid, kuid ei tohi neid kasutada ärilise kasu saamise eesmärgil. Mis tahes SA andmete avalikul kasutamisel tuleb viidata SA-le.

Andmeallikale viitamine

Kui SA kasutab teiste kogutud andmeid, viidatakse andmeallikale väljundis (väljaanne, andmebaas jms) järgmiselt.

- Andmebaasis viidatakse andmeallikale mõistete ja meetodika osas. Tabeli allmärgust andmeallikale viitamiseks ei kasutata.
- Väljaannetes ei panda viidet andmeallikale tabeli, joonise või teemakaardi juurde juhul, kui on tegemist riikliku statistikaga (sisaldub statistikatööde loetelus). Allikale tuleb sel juhul viidata meetodika osas või lisada väljaandele allikate loetelu. Kui kasutatud on allikat, mis ei ole statistikatööde loetelus (Eurostat, mõne uuringufirma andmed vms), tuleb sellele viidata vastava tabeli-joonise-teemakaardi all. Kui joonis on tehtud nii võõrallika (nt Eurostat) kui ka SA andmetel, tuleb viidata ka SA-le.

Kui tarbija kasutab SA andmeid, siis on korrektne viidata andmeallikale järgnevalt:

Allikas: Statistikaamet

Visuaalne identiteet

Asutuse ametlik nimi on Statistikaamet, inglise keeles Statistics Estonia. Tootemärgis sisalduv nimetus Eesti Statistika või Statistics Estonia viitab tootele, mitte asutusele. Tootemärk koosneb nii märgist kui ka sõnalisest osast. Vajadusel kasutatakse Statistikaameti nime lühendeid SA (eestikeelne lühend) ja SE (inglisekeelne lühend). SA logo ja sellega koos toetajalogo kasutamiseks on kindlad põhimõtted, mis on avaldatud intranetis.

2006. aasta veebruarist kasutusel olev visuaalne identiteet kujundab SA-st muljet kui ajaga kaasaskäivast ja kliendisõbralikust asutusest, kes püüab statistika tarbijate ja andmeesitajate vajadusi paremini rahuldada.

Kõiki SA-d esindavaid dokumente, trükiseid ja meeneid – nii ametlikke ja väljapoole maja suunatud kui ka vähem ametlikke ja oma töötajatele mõelduid – saadab alati stiilipuhtalt visualiseeritud Statistikaameti identiteet, mis sümboliseerib meie väärtusi, hoiakuid ja töössesuhtumist. Sama kehtib ka elektroonilise väljundi stiili kohta. Visuaalse identiteedi põhimõtete rakendamise eest vastutab üldosakond.

Statistika tarbijad

Tarbijate segmentimine

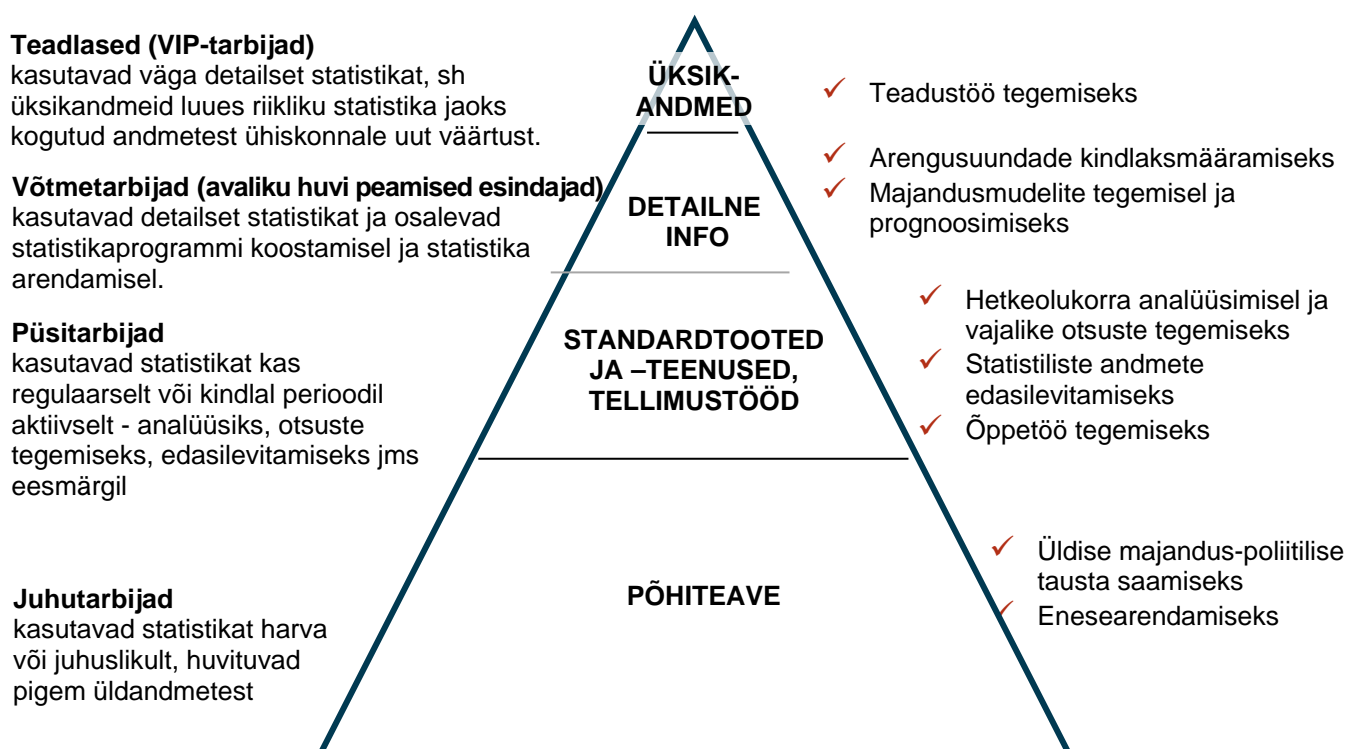
Riikliku statistika tarbijad on kõik juriidilised ja füüsilised isikud, kes kasutavad riiklikku statistikat. Erinevad tarbijad vajavad eri tüüpi statistikat. Statistika tarbimise aktiivsuse ja/või kliendisuhete olulisuse (statistikategemises osalemine, statistika viimine avalikkuseni, selle

kasutamine ühiskonda mõjutavate otsuste tegemisel) alusel võib eristada järgmisi tarbijagruppe:

- **juhutarbijad** – kasutavad statistikat harva või juhuslikult, huvituvad pigem üldandmetest;
- **püsitarbijad** – kasutavad statistikat kas regulaarselt või kindlal perioodil, kuid aktiivselt ja eelkõige eesmärgiga teha analüüsi, otsuseid, levitada andmeid jms;
- **võtmetarbijad** – kasutavad muu hulgas detailset statistikat, osalevad statistikaprogrammi koostamisel ja statistika arendamisel.
- **teadlased** – kasutavad muu hulgas väga detailset statistikat, sh üksikandmeid, luues riikliku statistika jaoks kogutud andmetest ühiskonnale uut väärtust.

Peale tarbijate on SA huvigrupid ka olulised koostööpartnerid: andmeesitajad (sh riiklike registrite pidajad), Eesti Pank (teine riikliku statistika tegija Eestis), Euroopa statistikasüsteemi liikmesorganisatsioonid ja Eurostat, statistikanõukogud, Rahandusministeerium, IT-arendusfirmad, Riigi Kinnisvara AS, Omniva, RMIT, RTK, trükiteenuse osutajad, ülikoolid, riigiasutused. Osalt huvigrupid kattuvad, nt osa andmeesitajaid on ka statistika tarbijad, koostööpartnerid on ka andmeesitajad ja/või statistika tarbijad jne.

Tarbijate vajaduste püramiid

TEADLASED (VIP-tarbijad) (Taani, Austraalia – *miner*) – ülikoolide ja teadusasutuste analüütikud, teadurid ja doktorandid, kes kasutavad statistikat teadustööde tegemiseks. Kasutavad statistikat väga tihti, on kursis uute toodete ja teenustega.

Näited andmete kasutamise kohta: www.stat.ee/teadustood.

Kasutavad peamiselt: mikroandmeid, avalikke andmefaiile, statistika andmebaasi.

Ootused:

Veelgi rohkem statistilisi andmeid, registrite kasutamist, suurandmed.

Parem koostöö, kiirem, lihtsam, soodsam viis kasutada andmeid ja sõlmida kasutuslepinguid.

Paremad tehnilised lahendused SA-s.

Finantsvõimekus: olemas, rahvusvahelised grantid ja projektid. Tellimustööd eeldavad vähest müügitööd, pigem on küsimus, kas SA suudab neid andmetega varustada.

Möödikud:

SA maine: hindab Statistikaametit positiivselt (riikliku statistika kasutamise uuring 2017)

SA usaldusväärsus 8,9 (keskmine 8,2)

Kliendi vajadustega arvestav 7,3 (keskmine 7,1)

VÕTMETARBIJAD – osalevad statistikaprogrammi koostamisel.

Gruppi kuuluvad kõik ministeeriumid oma allasutustega, ka Eesti Pank.

Peamiselt ministeeriumide ja maavalitsuste analüütikud. Kasutavad statistikat riigi

juhtimistöös, et jälgida majanduse- ja sotsiaalelu sündmuseid; et teha analüüse ja prognoose.

Näited andmete kasutamise kohta:

Kujundavad avaliku sektori personali- ja palgapoliitikat.

Hindavad riiklike arengukavade ja strateegiate eesmärkide ja meetmete tulemuslikkust,

teevad indikaatorite ja möödikute järgi arvutusi, töötavad välja uusi meetmeid ja poliitikat.

Seiravad ja analüüsivad toetusmeetmeid, määravad toetuseid ja hüvitisi.

Kasutavad andmeid tööturu ja sotsiaalpoliitika analüüsides, sh seaduseelnõude planeerimisel ja mõjude hindamisel.

Hindavad ja analüüsivad regionaalseid sotsiaalseid ja majanduslikke erinevusi, töötavad välja toetusmeetmeid (sh regulaarne maakondade sotsiaal-majandusliku olukorra hinnang).

Edastavad statistilist infot rahvusvahelistele organisatsioonidele.

Kasutavad peamiselt statistika andmebaasi, tellimustööna saadud andmeid või analüüsi, pressiteateid, väljaandeid, valmistabeleid.

Ootused:

Saavad ise statistika tegemisel kaasa rääkida, pigem vajavad andmeid kogu Eesti kohta.

Andmed peavad olema kvaliteetsed ja rahvusvaheliselt võrreldavad.

Finantsvõimekus: keskmine (vähene), sõltub poliitilistest otsustest, huvist ja eelarvest, grantid.

Möödikud:

SA maine: positiivne (Riikliku statistika kasutamise uuring 2017)

SA usaldusväärsus 8,4 (keskmine 8,4)

Kliendi vajadustega arvestav 6,8 (keskmine 7,1)

PÜSITARBIJAD (Taani, Austraalia – farmer) – kasutavad statistikat regulaarselt või kindlal perioodil aktiivselt. Andmeid kasutatakse analüüsiks, otsuste tegemiseks, levitamiseks.

Gruppi kuuluvad ettevõtete analüütikud, erialaliidud, meediaettevõtted, kohalike omavalitsuste arengu- ja planeerimisosakonna spetsialistid.

Näited andmete kasutamise kohta:

Kohalike omavalitsustega seotud analüüsid: ettevõtluskeskkonna ja elukvaliteedi piirkondliku dünaamika ja erinevuste analüüs.

Teevad piirkondlikke sotsiaal-majanduslikke otsuseid.

Tegevusalade turumaht, impordi-eksportandmed, ettevõtete suhtarvud, palga- ja

tööturuandmed, hinnad jne.

Meediaettevõtted soovivad andmeid päevakajaliste teemade kohta, vahendavad pressiteateid tarbijaskonnale.

Ootused:

Detailsemad andmed (KOV-i tasemel tegevusala, ametite tööturu, palga, ettevõtete majandusnäitajate, rahvastiku jms järgi).

Avaldada andmeid kiiremini.

Valdkonnapõhised valmisanalüüsid.

Prognoosid.

Meedia soovib päevakajalistele teemadele kiireid vastuseid, hinnanguid, põhjuseid, prognoose.

Finantsvõimekus: olemas, peamiselt erakapital. Tellimustööde saamise tõenäosus on suur, eeldab tugevat müügitööd. Probleem on SA halb maine ettevõtjate hulgas. Olemasolevate andmete järgi eraldi töötlus.

Möödikud:

SA maine: positiivne (riikliku statistika kasutamise uuring 2017)

SA usaldusväärsus: 8,3 (keskmine 8,4)

Kliendi vajadustega arvestav: 7,3 (keskmine 7,1)

JUHUTARBIJAD (Taani, Austraalia – *tourist*) – kasutavad statistikat harva või juhuslikult.

Peamiselt selleks, et saada üldisemat majanduslikku või sotsiaalset taustinfot, arendada ennast, teha kohustuslikke koolitöid.

Ise aktiivselt infot ei otsi, statistika juurde jõuavad peamiselt meedia või sotsiaalmeedia vahendusel, õpetajate, juhendajate või tuttavate soovitusel.

Ootused: huvitav statistika.

Finantsvõimekus: olemas, erakapital. Tellimustööde saamise tõenäosus on väike.

Möödikud:

SA maine: negatiivne (riikliku statistika kasutajate uuring 2017)

SA usaldusväärsus: 7,9 (keskmine 8,4)

Kliendi vajadustega arvestav: 6,9 (keskmine 7,1)

SA maine uuring (kvartaalne).

Statistika kasutusmaatriks

	Tead- lased	Võtme- tarbijad	Püsi- tarbijad	Juhu- tarbijad
Tellimustööd				
Andmed				
Analüüsid				
Piirkondlik statistika				
Avalikud andmefailid				
Mikroandmed				
Standarditud tellimustööd				
Koolitused				
Infopäevad, seminarid				
Kanalid				
Statistika andmebaas				
Valmistabelid				
Väljaanded				
Piirkondliku statistika portaal				
Pressiteated				
Statistikablogi				
Facebook				
Kaardirakendus				
Statistika nutirakendus				
Tarbijahinnaindeksi kalkulaator				
Ostujõu kalkulaator				
Rahvastikupüramiid				
Nimede statistika				
Eurostati vidinad				

- Peamine kasutuskoht
- Kasutab aeg-ajalt
- Kasutab harva

Tagasiside ja tulemuste mõõtmine

Riikliku statistika tegemisel on oluline tunda kliendi vajadusi, näha ette ühiskonna infovajadust ja selle järgi tegutseda. Selleks jälgitakse pidevalt statistika kasutamist, tarbijate rahulolu ja turundustegevuste efektiivsust.

Infot klientide (nii statistika tarbijate kui ka andmeesitajate) vajaduste kohta kogutakse eri andmeallikatest: turundusuuringud, statistikatööde kooskõlastamine põhitarbijatega, kliendihaldussüsteemis registreeritud info, müügikampaaniate ja tarbijakoolituste tagasiside.

Turundusuuringud

Turundusuuringute korraldamine on osa kahepoolsest kommunikatsioonist tarbijatega. Uuringu kaudu annab tarbija tagasisidet oma vajaduste ja rahulolu kohta. SA korraldab turundusuuringuid alates 1996. aastast. Vähemalt kord aastas küsitletakse nii olemasolevaid kui ka potentsiaalseid tarbijaid.

Valimite koostamine sõltub uuringu ülesande püstitusest, kuid regulaarselt kogutakse tagasisidet sihtrühmadelt, kes on aktiivsed statistika tarbijad. Nende hulka kuuluvad kohalikud omavalitsused, ministeeriumid, sihtasutused, haridus- ja teadusasutused, ajakirjanikud ning äriettevõtted, kes statistikat kasutavad.

Regulaarselt uuritakse tarbijate rahulolu SA-ga ja SA pakutava infoga, samuti teadlikkust SA väljundist, statistilise info saamise vajadust ning eelistusi statistika kasutamisel. Et sihtrühma eri uuringutega võimalikult vähe koormata, sisaldab üks uuring enamasti nii maine-, rahulolu- kui ka tarbijakäitumise uuringu komponente. Vastavalt vajadusele tehakse ka tootearendusuuringuid, millega kogutakse infot ja ettepanekuid statistikaväljundi arenduseks. Uuringute korraldamisel eelistatakse veebiuuringut, mida vajaduse korral kombineeritakse kvalitatiivuuringuga (fookusgrupp, süvaintervjuu vms).

Veebilehe rubriigis "Organisatsioon > [Tarbijauuringud](#)" ja [SA aastaaruandes](#) avaldatakse uuringu lühikokkuvõtte. Uuringu tulemustest teavitatakse ka uuringus osalejaid.

Uuringutest saadud ettepanekud arutatakse läbi ja koostatakse nende elluviimise ajakava.

Statistikatööde kooskõlastamine

Statistikatööde kooskõlastamisel põhitarbijatega kogutakse tagasisidet statistikaprogrammi täiendamiseks. Põhitarbijate nimekirjas on ligikaudu 100 adressaati, kellel palutakse teha ettepanekuid järgmise aasta statistikatööde kohta SA veebilehel olevate statistikatööde kirjelduste alusel. Statistikaprogrammi koostamiseks küsitakse ettepanekuid tarbijatelt, kes on aktiivsed statistika kasutajad ja/või kelle tegevusel on ühiskonnale suurem mõju ning seetõttu peavad nad olema varustatud statistilise infoga.

Põhitarbijad on

- riigiasutused (Riigikogu Kantselei, Riigikohus, Riigikantselei, Riigikontroll, Vabariigi Presidendi Kantselei, ministeeriumid, ametid, inspeksioonid, maavalitsused);
- tegevusalaliidud (esindavad äriühinguid);
- teadus- ja haridusasutused (Teaduste Akadeemia, kõrgkoolid, instituudid);
- omavalitsusliidud (esindavad kohalikke omavalitsusi).

Ettepanekuid küsitakse ka administratiivsetel andmetel põhinevate statistikatööde andmeesitajatelt (nt Eesti Haigekassa).

Põhitarbijate loetelu täiendatakse igal aastal võttes arvesse ettevõtete/asutuste /organisatsioonide statistika tarbimise aktiivsust (väljaannete ja tellimustööde tellimist jm).

Tarbijate vajadused analüüsitakse kõigepealt läbi statistikaosakondades ning seejärel koos juhtkonnaga, kus määratakse tööde prioriteetid. Prioriteetide määramisel võetakse arvesse erinevaid aspekte (ELi õigusakti olemasolu, ressursi olemasolu, töö olulisus ühiskonnale,

väljundi seos poliitika ja strateegiate väljatöötamisega, tarbijate hulk jms). Vaadatakse ka, milliste statistikatööde kohta tehti rohkem ettepanekuid, millised on tarbijale kõige olulisemad teemad, millised teemad aastati korduvad jne.

Enne statistikaprogrammi lõplikku valmimist annab sellele hinnangu ka statistikanõukogu. Statistikatööde loetelu kinnitab Vabariigi Valitsus. Tarbijatele antakse tagasisidet nende ettepanekutega arvestamise kohta. Statistikatöö tekkimise kirjeldus on avaldatud [veebilehel](#).

Statistikaväljund

Riiklik statistika on avalik info, seda tehakse riikliku statistika seaduse alusel ja see on demokraatliku ühiskonna infrastruktuuri osa.

Riiklik statistika on

- tehtud ühiskonna huvides;
- kõikidele võrdselt kättesaadav;
- toodetud maksumaksja raha eest;
- tehtud statistikaprogrammi raames või programmivälise statistikatööna;
- vastab rahvusvaheliselt tunnustatud kvaliteedinäitajatele.

Peale statistikaprogrammi raames tehtud statistika võib SA võimaluse korral teha programmiväliseid statistikatöid tellijate rahastamisel. Selline teenus võimaldab saada tarbijal oma vajadustele vastavat statistikat. Lisaks pakub SA infoteenust, mis aitab statistika tarbijal või andmeesitajal mugavalt vajalikku infot leida.

Avaldatav statistika on jaotatud nelja põhivaldkonda (keskkond, majandus, rahvastik ja sotsiaalelu), millele lisandub eri valdkondade statistika. Lisaks valdkonniti esitatud statistikale ilmub väljaandeid ja käsitlusi ka eri valdkondi ühendavatel teemadel.

Statistikaväljundi arendus

Tarbija vajadusi jälgib SA regulaarselt. Põhiline info saadakse põhitarbijatega (ministeeriumid, riigiasutused, inspektsioonid, haridus- ja teadusasutused ning ettevõtlussektori esindajad) suhtlemise käigus ja turundusuuringutest. Lisaks kogutakse tagasisidet müügikampaaniatest, konsultantidele laekunud infost ja tarbijakoolitustel saadavast vastukajast.

Seda, millist statistikat on statistikatööde raames kogutud andmete põhjal otstarbekas koostada, kavandab statistika levi osakond koostöös valdkonnastatistika osakondadega lähtudes tarbija vajadusest. Otsuste tegemisel lähtutakse väljundi aktuaalsusest sihtrühma jaoks ja tarbija eelistustest, s.t millisel kujul ja millist statistikat soovitakse kasutada, samuti teiste riikide kogemustest.

Uute statistikatoodete ja -teenuste väljatöötamisel arvestatakse ka sellega, millist statistikat vajab peale Eesti tarbija ka Eurostat ja teised rahvusvahelised organisatsioonid.

Statistikaväljundi tegemine lõpetatakse, kui käsitletava valdkonna järele ei ole enam nõudlust või andmed ei ole enam kättesaadavad.

Analüütilise väljundi kavandamine

Et tarbija ootab SA-lt arvandmete kõrval ka ühiskonnas toimuvate protsesside analüüsi, on SA eesmärk analüütilist võimekust suurendada. Analüüsi avaldatakse veebilehel, väljaannetes ja statistikablogis. Blogi eesmärk on pakkuda statistilist analüüsi päevakajalistel teemadel. Selline avaldamisviis valitakse, kui on kiiresti tarvis mingile nähtusele tähelepanu juhtida või avaldada statistikavaldkondade lühiülevaateid. Blogiartiklite ilmumine on ebaregulaarne avaldamiskalender sellest ei teavita.

Rahvusvahelise statistika avaldamine

Statistikaamet avaldab veebilehel ja trükistes ka rahvusvahelist statistikat. Veebilehe rubriigis „Otsi statistikat > [Rahvusvaheline statistika](#)” avaldatakse valmistabeleid, samas on lingid Eurostati, ÜRO ja OECD andmebaasidesse. Samuti on avaldatud teiste riikide statistikaasutuste ja rahvusvaheliste organisatsioonide veebilehtede lingid. Lingid Eurostati, ÜRO ja OECD andmebaasidesse on ka statistika andmebaasi avalehel.

Andmete edastamine Eurostati toimub selleks spetsiaalselt loodud andmeedastuskanali eDAMIS vahendusel. Et ka Eurostat on SA klient, on andmete edastamise eelduseks nende samaaegne avaldamine statistika andmebaasis.

Viited muudele asutustele ja organisatsioonidele võib vajadusel avaldada veebilehel valdkonna rubriigis või statistika andmebaasis vastava statistikavaldkonna mõistete ja meetodika osas.

SA raamatukogus on kättesaadavad teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide statistikaväljaanded. SA on ka ELi statistika tugikeskus Eestis, kust saab infot ELi statistika kättesaadavuse kohta (vt lähemalt peatükist „Statistikaameti teenused”).

Statistikaväljundi liigitus

Andmete detailsuse järgi jaguneb SA avaldatav statistika nelja kategooriasse.

Põhiteave

[Valmistabelid](#)

Valmistabelid sisaldavad statistikavaldkondade põhiandmeid. Tabelid põhinevad statistika andmebaasi tabelitel ja on varustatud vastava andmebaasitabeli unikaalse koodiga. Valmistabelid uuenevad automaatselt, kui statistika andmebaasis andmeid uuendatakse.

[Pressiteated](#)

Pressiteade on äsja valminud riiklikust statistikast valitud, uudise kaaluga lühiinfo, mis teavitab avalikkust teatud statistikavaldkonna värskete andmete valmimisest ja kättesaadavusest. Veel koostatakse pressiteateid SA korraldatavate konverentside jm tähtsamate sündmuste kohta. Pressiteated avaldatakse SA veebilehel ja saadetakse ajakirjanikele e-postiga. Ülejäänud tarbijatel on võimalik tellida pressiteate teavitus – pressiteate ilmumisel saab tellija e-postiga teate.

[Statistikablogi](#)

Blogi kaudu saab populariseerida riiklikku statistikat ja levitada statistilist kirjaoskust ning kinnistada autoreid avalikkuse jaoks valdkonna arvamusiidritena. Samuti pakub blogi võimalust avaldada sellist infot, mis statistikaameti traditsioonilistesse kanalitesse (pressiteated, väljaanded) ei sobi. Blogis saab juhtida avalikkuse tähelepanu olulistele teemadele nii Euroopa statistikasüsteemis kui ka Eesti ühiskonnas, tutvustada uusi suundi ja näitajaid, mida mõõdetakse või mille väljaselgitamist ja mõõtmist ette valmistatakse. Blogi eest vastutab kommunikatsioonijuht, kes hoiab hoolitseb ka selle eest, et postitusi lisanduks ja postitustele lisatud kommentaarid vajadusel vastatud saaksid. Nädalas ilmub üks-kaks postitust.

[Kalkulaatorid](#)

Tarbijahinnaindeksi kalkulaator võimaldab arvutada tarbijahinnaindeksi kuu-, kvartali- või aastamuutust.

Ostujõu kalkulaator võimaldab võrrelda mis tahes rahasumma (sissetulek, palk, säästud jne) ostujõudu eri aastatel.

[Teemakaardid](#)

Teemakaardid on statistika graafiline esitus. Teemakaartidel kujundatakse riigi territooriumi eri osad vastavalt statistilistele näitajatele, kasutades erinevaid viirutusi, rastreid või värve. Teemakaarte on avaldatud SA veebilehel eri statistikavaldkondade kohta ja need võimaldavad võrrelda maakondade ja valdade näitajaid.

[Rahvusvaheline statistika](#)

Statistikahuvilistel on võimalik pöörduda Euroopa Liidu riikide kohta statistika leidmiseks Statistikaametisse, mis on Euroopa statistika tugikeskus Eestis. Valmistabelitena on veebilehel avaldatud valdkondade põhinäitajad Euroopa riikide kohta ja strateegia „Euroopa 2020“ näitajad.

Nimede statistika, rahvastikupüramiid jm [interaktiivne statistika](#).

Standardtooted ja -teenused

[Statistika andmebaas](#)

Statistika andmebaasi eesmärk on esitada kogu avaldamisele kuuluv riiklik statistika. Andmebaas on veebilehel www.stat.ee tasuta kättesaadav alates 2001. aastast ja seda täiendatakse pidevalt. Peale värsket statistilise info sisaldab andmebaas varasemate perioodide andmeid nii kaugemale, kui ajas on võimalik tagasi minna. Andmebaas on eesti ja inglise keeles.

Andmebaasitabelist saab tarbija endale vajaliku info välja valida. Välja valitud tabelit või tabeli osa saab vaadata ekraanil või salvestada arvutisse eri vormingus.

[Statistika kaardirakendus](#)

Statistika kaardirakendus on interaktiivne vahend asukohapõhise statistika esitamiseks kaartidel, ruumiantmete allalaadimiseks ja ruumipäringute tegemiseks. Statistika kaardirakendus sisaldab peamiselt rahva ja eluruumide loenduse andmeid, kuid ka keskkonna, majanduse, sotsiaalelu ja põllumajandusloenduse asukohainfoga seotud statistikat.

Kaardirakendus võimaldab koostada teemakaarte, kaardiga seotud andmetabeleid, kaardiandmeid alla laadida ning vaadata graafikuid eri piirkondade kohta.

[Piirkondliku statistika portaal](#)

Piirkondliku statistika portaal on keskkond SA veebilehel, kuhu on koondatud kõik piirkondliku statistikaga seotud SA tooted. Peamine eesmärk on lihtsustada piirkondliku statistika andmete leidmist.

[Artikkel veebilehel](#)

Artiklid pakuvad infot konkreetse valdkonna või valdkondade arengutest ja trendidest. Artiklid avaldatakse veebilehel konkreetse valdkonna alamrubriigis ja avaldamispäeval ka veebilehe avalehel.

[Statistikaväljaanded](#)

Statistikaväljaanded esitavad keskkonna, rahvastiku, sotsiaalelu ja/või majandusvaldkonna analüütilise käsitluse statistiliste näitajate põhjal, seostades sidusvaldkondi ja võrreldes eri ajavahemikke.

Kõigile statistikaväljaannetele antakse identifitseerimistunnused: raamatu rahvusvaheline standardnumber ISBN ja/või rahvusvaheline jadaväljaande standardnumber ISSN ning vajadusel kaubavõtkood EAN. ISBNi ja ISSN-i taotleb statistika levi osakond Eesti ISBN Agentuurist. ISBNiga väljaannetele teeb võtkoodi SA, ISSNiga toodete võtkoodid tellitakse GS1 Estoniast.

Enamik SA väljaandeid on kakskeelsed (eesti ja inglise). Teistes keeltes väljaandeid tehakse eritellimusena.

Kõigi väljaannete elektrooniline versioon tehakse väljaande ilmumispäeval kell 8.00 tasuta kättesaadavaks veebilehe rubriigis „Otsi statistikat > [Väljaanded](#)”. Tarbijad saavad tellida väljaande ilmumisest teavituse e-postile. Pärast trükiväljaande tellimuse saamist saadab SA tellijale arve. Kui raha on laekunud arvel näidatud kontole, saadetakse väljaanne kohale kahe tööpäeva jooksul. Kui väljaanne ei ole tellimise ajal veel avaldatud, saadetakse see tellijale ilmumispäeval. Trükiväljaande tellimuse arvele lisatakse postikulud.

Standarditud tellimustööd

SA pakub statistika tarbijale mitmesuguseid teenuseid. Teenuste kohta on vormistatud teenusstandardid, kus on kirjeldatud, kui kiiresti saab tarbija infopäringutele vastuse, millistel tingimustel on võimalik saada statistilist infot jms. Tarbija saab [teenusstandarditega](#) tutvuda veebilehel.

Detailne info

Detailse info kasutajad on eelkõige võtmetarbijad, kes vajavad statistikat arengusuundade kindlaksmääramiseks, prognooside tegemiseks jms. Võtmetarbijad on avaliku huvi esindajad, kes osalevad ka statistikaprogrammi koostamisel. Avaliku huvi esindajad (põhiliselt ministriumid ja erialaliidud) seisavad hea selle eest, et nende valdkonnas oleks olemas kvaliteetne riiklik statistika, mida on vaja Eesti elu edendamiseks ja riiklikul tasemel otsuste langetamiseks. Oma vajadustele vastavat detailset infot leiavad nad eri toodetest, kombineerides andmeid vastavalt oma vajadustele.

Üksikandmed

Üksikandmed on statistilist üksust iseloomustavad detailsed andmed. Nende kasutajad on põhiliselt teadlased. Üksikandmete kasutamine on reguleeritud riikliku statistika seadusega.

Andmeid saab kasutada

- **teaduslikel eesmärkidel** (RstS § 38) kaugpöörduse teenusena VPNi kaudu või turvalisel töökohal SA-s kohapeal;
- **avalikuks kasutamiseks mõeldud andmefailidena**, mis on veebilehel tasuta kättesaadavad ja sisaldavad kogutud üksikandmeid, mis on täielikult anonüümseks muudetud. Failid on mõeldud kõigile, kes soovivad teha üksikandmetel põhinevat statistilist analüüsi, eelkõige sobivad need õppetöök.

Statistikaameti teenused

Teabenõue

Teabenõue on taotlus avaldatud või dokumenteeritud teabe saamiseks. See täidetakse eesti või inglise keeles. Teabenõudega on võimalik saada juba avaldatud riiklikku statistikat ning teavet SA ja tema tegevuse kohta. Statistilist lühiinfot antakse Eesti keskkonna, rahvastiku, sotsiaalelu ja majanduse kohta. Samuti nõustatakse tarbijaid SA ja Eurostati veebilehel avaldatud info leidmisel. Teabenõuet on võimalik esitada veebilehe rubriigis „Otsi statistikat > Teabenõuded ja tellimustööd”, samuti e-posti või telefoni teel. Täpsem info [teabenõude](#) kohta on veebilehel.

Statistika avaldamist ja SAd puudutavatele teabenõuetele vastamine toimub esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem, kui ühe kuu jooksul. Sama tähtaeg kehtib ka, kui esitatakse taotlus SA poolt isiku kohta kogutud andmetega tutvumiseks. Ajakirjanike esitatud päringutele vastatakse nende töö spetsiifika tõttu eelisjärjekorras – üldjuhul 24 tunni jooksul.

Tellimustöö

Tellimustöö on taotlus statistika andmebaasis avaldatust detailsema info saamiseks. Selle täitmine nõuab andmete lisatöötlust ja analüüsi ning on tasuline. Andmed saadakse üldjuhul lähteandmebaasis sisalduva info töötlemisel. Tellimustööna käsitletakse ka avaldatud statistika komplekteerimist tellija soovil, kui selleks kulub aega tund või rohkem. Tellimustöö hind sõltub andmete detailsemale töötlemisele kulutatud ajast. Töötunni maksumus on fikseeritud teenusstandardis.

Standarditud tellimustööd on rahandussuhtarvude ja väliskaubandusstatistika tellimine, majandusüksuste andmete tellimine ning asukohainfoga seotud 2000. ja 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse tulemuste tellimine. Standardtellimustöö täitmine nõuab samuti andmete lisatöötlust ja analüüsi, kuid tarbijale on hind ette teada, sest lisatööluse maht ja saadav tulemus on kindlaks määratud.

Tellimustööna saab tellida ka teemakaarte ning 2000. ja 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse digitaalseid loenduskaarte. Kaarditellimus täidetakse kokkulepitud aja jooksul.

Teabenõuet ja tellimustööd on võimalik esitada veebilehe rubriigis „Otsi statistikat > Teabenõuded ja tellimustööd“, samuti e-posti või telefoni teel.

Tellimustöö täidetakse üldjuhul kahe nädala jooksul eeldusel, et tellija on tasunud arve. Kui tellimuse täitmine võtab kauem aega, teavitatakse sellest tellijat. Tellimustööd ei võeta vastu kliendilt, kes ei ole tasunud eelmise tellimustöö arvet.

Konfidentsiaalsete andmete kasutamine teaduslikel eesmärkidel SA turvalisel töökohal

Juriidilised isikud ja asutused võivad teaduslikel eesmärkidel kasutada SA käsutuses olevaid konfidentsiaalseid andmeid selleks kohandatud turvalisel töökohal Statistikaametis kohapeal. Selleks tuleb juriidilisel isikul või asutusel esitada SA-le kirjalik taotlus, mille vaatab läbi konfidentsiaalsusnõukogu. Täpsem info konfidentsiaalsete andmete kasutamise kohta turvalisel töökohal on veebilehel.

Taotluse rahuldamisest teatab SA 15 tööpäeva jooksul. Kui taotlust ei ole võimalik esitatud andmete puudulikkuse tõttu täita, võtab SA kahe tööpäeva jooksul taotluse esitajaga ühendust, et andmeid täpsustada. Taotluse rahuldamise korral sõlmib SA taotlejaga andmete kasutamise lepingu. Taotluse menetlemine ja andmete kasutamise tingimused on täpsemalt kirjeldatud „[Konfidentsiaalsete andmete teaduslikel eesmärkidel edastamise korras](#)“.

Kui tegemist on statistikaprogrammi raames valminud andmestiku kasutamisega, on andmed tasuta (nt isiku-uuringute andmebaasid). Kui SA paneb andmestiku kokku kasutaja tellimusel, rakendatakse tasu vastavalt teenusstandardis esitatud hindadele.

Kaugpöörduse teenus

Juriidilised isikud ja asutused võivad teaduslikel eesmärkidel kasutada SA käsutuses olevaid konfidentsiaalseid andmeid ka kaugpöördusena VPNi kaudu. Selle teenuse taotlemise tingimused on samad kui konfidentsiaalsete andmete kasutamisel turvalisel töökohal.

Isikule tema andmetega tutvumise võimaldamine

Riikliku statistika seaduse järgi on nii füüsilisel kui ka juriidilisel isikul õigus tasuta tutvuda andmetega, mis riikliku statistika tegija tema kohta on kogunud. Selleks esitab isik avalduse, teatades, millised andmed talle huvi pakuvad.

Trüktiväljaande tellimine

Trüktiväljaannet on võimalik tellida veebilehe rubriigist „Otsi statistikat > Väljaanded“ ning e-posti või telefoni teel. Trüktiväljaande tellimus täidetakse, kui tellija on tasunud talle saadetud arve. Kui väljaanne ei ole tellimuse esitamise ajal veel ilmunud, saadetakse see tellijale ilmumispäeval.

[Konsultatsioon ELi riikide statistika kättesaadavuse kohta](#)

Konsultatsiooni saab infotelefonil või e-posti teel. Täpsem info konsultatsiooni saamise võimaluste kohta on veebilehel. Telefoni teel esitatud küsimustele saab vastuse kohe.

E-postiga esitatud küsimustele saab tööpäevadel vastuse 24 tunni jooksul. Küsimustele, mis nõuavad konsulteerimist Eurostatiga, sh meetodikaküsimused, vastatakse viie tööpäeva jooksul.

[Andmeesitaja klienditugi](#)

Andmeesitaja klienditoelt saavad küsimuste ja probleemide korral konsultatsiooni andmeesitajad. Klienditoeaga saab andmeesitaja ühendust telefonil 625 9100 või e-posti klienditugi@stat.ee kaudu. Klienditoe telefonile helistamisel kehtib operaatori kehtestatud kõnetariif.

[Pressiteadete ja väljaannete teavituse tellimine](#)

[Pressiteadete](#) ja [väljaannete](#) teavituse saab tellida veebilehelt. Teavituse tellija saab pressiteate/väljaande ilmumisel sellekohase teate e-postile tasuta.

Hinnapoliitika

Riiklik statistika on avalik kaup ja seega tasuta. Tasu võetakse infokandjaga seotud kulude ja tehtud lisatöötluse eest. Toodete ja teenuste müük ei anna kasumit – hind katab varem tehtud kulutused.

SA tooteid ja teenuseid ei käibemaksustata (käibemaksuseaduse § 10 lg 1).

Hinnakujunduspõhimõtted

Põhiteave on kõikidele tarbijatele tasuta. Põhiteabe hulka kuuluvad pressiteated, väljaannete elektroonilised versioonid, andmebaas, veebitooted ja teabenõuded. Nende hind kaetakse täielikult riigieelarvest, sest tegemist on statistikaprogrammi raames valminud statistikaga.

Tasulised on tellimustööd ehk tööd, mis tehakse väljaspool statistikaprogrammi, ja statistikaväljaannete trükiversioonid (hinnakujunduse aluseks on vaid trükikulu, tõlke, kaasautorite honoraride jm väljaande koostamisega seonduvat kulu ei arvestata). Osa trükiväljaannete omahind on müügihinnast suurem, seda puudujääki kompenseerib teiste väljaannete omahinnast kõrgem müügihind.

Tellimustöö hind sõltub andmete detailsemale töötlemisele kulutatud ajast. Hinnad on kinnitatud teenusstandardites. Standardtellimustöö hind on erinevalt tavalisest tellimustööst tarbijale ette teada, sest lisatöötluse maht ja saadav tulemus on kindlaks määratud.

Paber kandjal ilmuvate statistikaväljaannete tellimisel tehakse järgmisi hinnasoodustusi:

- üle 10 eksemplari statistikatrükise ostjale 10%;
- uue analoogse toote ilmumisel vanale tootele 50%;
- konverentsidel ja messidel trükised soodushinnaga;
- varasemate aastate väljaanded soodushinnaga.

Suurema hinnasoodustuse tegemisel tuleb igale juhtumile läheneda eraldi ja kooskõlastada hind turundusanalüütikuga.

Tasuta levi

Alates 2009. aastast on kõik trükised elektrooniliselt kättesaadavad SA [veebilehel](#). Trükiväljaandeid saadetakse tasuta üleriigilistele raamatukogudele vastavalt sundeksemplari seadusele (RT I 1997, 16, 259). Igast trükisest saavad kaks tasuta eksemplari Eesti Rahvusraamatukogu ja Tartu Ülikooli raamatukogu ning ühe tasuta eksemplari Eesti

Akadeemiline Raamatukogu, Tallinna Ülikooli akadeemiline raamatukogu ja Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu. Tasuta eksemplari saavad ka maakondade keskraamatukogud.

Ajakirjanikud saavad tasuta ainult neid trükiseid, mille puhul SA korraldab ajakirjanikele tootesitluse. Tasuta saamise tingimus on esitlusel osalemine ning väljaandes avaldatud statistika kajastamine meedias. Samuti täidetakse tasuta ajakirjanike esitatud tellimustööd, kui selleks kulub kuni üks tööpäev.

Rahvusvaheliste organisatsioonide ja teiste riikide statistikaametitega on välja kujunenud tava vahetada väljaandeid tasuta.

Turustuskanalid

SA puhul tähendab turustamine statistika viimist tarbijani. Peamine turustuskanal on veebileht www.stat.ee, kus tehakse kättesaadavaks kogu SA väljund. Veebileht on eesti ja inglise keeles. Peale Eesti statistika sisaldab veebileht rahvusvahelist statistikat ja viiteid teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide veebilehtedele.

Statistikaameti eesmärk on püüda tagada veebilehe vastavus vähemalt „WCAG 2.0 Level A“ nõuetele. Vastavust nõuetele kontrollitakse kord aastas tarkvaraga Total Validator ning kolme-nelja aasta tagant teeb Eesti riigiasutuste veebilehete olukorra kohta uuringu Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga.

Infotelefon ja online chat

SA infotelefonil 625 9300 ja veebilehel oleva online chat kaudu saab statistilist lühiteavet ja infot SA kohta. Kui vastuse otsimine võtab rohkem aega või kui klient vajab detailsemat infot, helistatakse kliendile kokkulepitud ajal tagasi või suunatakse kõne statistikavaldkonna spetsialistile.

Infotelefon ja online chat pakub järgmisi võimalusi:

- statistikat Eesti keskkonna, rahvastiku, sotsiaalelu ja majanduse kohta;
- konsultatsiooni Statistikaameti ja Eurostati (Euroopa Liidu statistikaamet) veebilehe kohta;
- abi avaldatud info leidmiseks;
- konsultatsiooni ELi riikide statistika kättesaadavuse kohta;
- statistikavaldkonna spetsialisti konsultatsiooni;
- infot Statistikaameti kohta.

Uudiskiri

Uudiskirja eesmärk on erinevate sihtrühmade teavitamine neile olulise statistilise infoga ning SA toodete ja teenuste reklaamimine. Uudiskirja saadetakse vähemalt korra kuus. Uudiskirja saatmiseks kasutab SA Mailbow Estonia loodud tasuta tarkvara.

Edasimüüjad

SA peamine edasimüügikanal on suuremate kettide raamatukauplused, kes müüvad SA väljaandeid. Suhtlust edasimüüjaga reguleerib sõlmitud koostööleping, mis kajastab muu hulgas SA-le väljaannete eest maksmise viisi (väljaost või realiseerimise järgi) ja hinnakujunduse põhimõtteid. Müügiks antavad väljaanded ja nende kogus lepatakse kokku eraldi.

Elektronilisel kujul statistikat või viiteid SA veebilehele avaldavad eri portaalid

(nt www.rup.ee, www.eesti.ee, www.raamatupidaja.ee, www.eas.ee).

Reklaam

SA puhul on reklaami eesmärk sihtrühmade teavitamine, nende hoiakute ja käitumise kujundamine või kõik see kokku. Tavaliselt järgneb reklaamikampaania ulatuslikule teavitustööle tasuta infokanalite kaudu. Sõltuvalt seatud eesmärkidest määratakse sihtrühm, kellele soovitakse reklaam suunata, ja sõnum, mida tahetakse edastada.

Reklaamikanali valikukriteeriumid on auditooriumi suurus ja sihtrühmaga kokkulangevus, kanali tehnoloogiline sobivus reklaamitava idee propageerimiseks ja reklaamimaksumus.

Üldine põhimõte on, et SA kasutab eelkõige tasuta teavituskanaleid. Tasulist reklaami kasutatakse juhul, kui muul viisil ei ole võimalik eesmärke saavutada. Näiteks loendusreklaamitakse tasulistes kanalites, nagu televisioon, raadio, veebilehed ja kirjutav press, sest tarvis on jõuda iga Eesti elanikuni.

Väljaannete jm toodete ilmumise ja ürituste kohta, kus SA osaleb, avaldatakse reklaambännereid SA veebilehel. Erandkorras paigutatakse neid ka teistele veebilehtedele, mille kaudu jõuab teave potentsiaalse sihtgrupini. Lisaks kasutatakse muid internetiturunduse võimalusi (sotsiaalmeedia, kampaania veebileht, masspostitus) ja koostatakse reklaamtrükiseid (infovoldik, flaijer). SA ei telli üldjuhul reklaami ega kontaktandmete avaldamist tasulistes infokataloogides.

Suhtekorraldus

Suhtekorraldus hõlmab SA suhteid nii avalikkusega kui ka huvigruppidega. Suhtekorralduse eesmärk on kujundada SA mainet, suurendada ühiskonna teadlikkust SA-st ja tema tegevusest ning avaldatavast statistikast.

Meediasuhtlus

Statistikaameti meediasuhteid korraldab kommunikatsioonimeeskond (kommunikatsioonijuht ja -spetsialist). Töö meediaga on oluline, sest meediakanalid ja ajakirjanikud vahendavad statistilist infot laiemale avalikkusele. Meediasuhete hoidmiseks ja arendamiseks kasutatakse järgmiseid meetodeid.

Pressiteadete avaldamine

Pressiteated saadetakse kõikidele olulistele uudistekanalitele, et ajakirjanikud vahendaksid nende sisu avalikkusele. Pressiteade annab ajakirjanikule idee, kuidas vastavat teemat lähemalt käsitleda. SA huvides on esitada infot nii, et see jõuaks avalikkuseni moondamata kujul, seetõttu on pressiteade selgelt piiritletud lühiinfo.

Pressikonverentsi korraldamine

Pressikonverents on ajakirjanikele suunatud üritus, mille eesmärk on põhjalikumalt valgustada algavat või lõppevat olulist sündmust, kajastada mingi protsessi eripära või mõtestada lahti mingi sõnum.

Avaldatav statistika ja pressikonverentsidel esitatavad väited on objektiivsed ja erapooletud.

Artikkel ajakirjanduses

Artikleid avaldatakse teatud sõnumi edastamiseks laiemale avalikkusele, nende eesmärk on kaasa rääkida ühiskonnas aktuaalsetel teemadel. Samuti reageerib SA riikliku statistika ekslikule tõlgendamisele ja väärkasutusele meediakanalites, ehkki suhtekorralduse põhimõtte järgi püütakse seda vältida ennetava teavitusega.

Ajakirjanike teabenõuded

Suhtekorralduse haldamisse kuulub ka ajakirjanike päringutele vastamine riikliku statistika, selle levitamise põhimõtete ja SA-d puudutava info kohta. Neile vastab peamiselt

kommunikatsioonimeeskond. Ajakirjanike töö spetsiifikast tulenevalt vastatakse nende päringutele eelisjärjekorras – üldjuhul 24 tunni jooksul.

Sotsiaalmeedia

Sotsiaalmeedia kasutamise eesmärk on populariseerida riiklikku statistikat ja parandada statistilist kirjaoskust, samuti aitab sotsiaalmeedia viia statistilist infot uute sihtgruppideni.

Päevakajaliste artiklite ja pikemate uudislugude avaldamiseks on [statistikablogi](#).

Alates 2010. aastast on [SA-I Facebooki konto](#), kus vahendatakse ameti pressiteateid, blogipostitusi, väljaandeid, tööpakkumisi ning Eurostati ja teiste riikide statistikaorganisatsioonide uudiseid.

2015. aasta septembris võttis SA taas kasutusele [Twitteri konto](#), mis viimati oli kasutusel REL 2011 ajal uudiste vahendamiseks. Twitterisse lähevad automaatselt pressiteadete ja blogipostituste ilmumise korral.

2017. aastal hakkas SA kasutama [LinkedIn-i](#). Eesmärk on Statistikaameti tööpakkumiste vahendamine ning andmekogumise, uuringutulemuste ning meetodiliste materjalide levitamine.

Üritusturundus

SA osaleb infolauaga või esineb ettekannetega konverentsidel, seminaridel, messidel jm üritustel, kus on võimalik tutvustada oma tegevust ja väljundit olemasolevatele ja potentsiaalsetele tarbijatele või andmeesitajatele. Sellistel üritustel osalemise eesmärk on teha üldist teavitustööd ja kujundada riikliku statistika ja SA mainet ning saada tarbijatelt ja andmeesitajatelt vahetut tagasisidet.

Statistika tutvustamiseks kindla sihtrühma esindajatele korraldab SA ka ise üritusi (esitlused, konverentsid). Väljaannete puhul otsustatakse enne avaliku tutvustuse korraldamist, kas väljaandes kajastatud teemad ületavad uudiskünnist või kas on olemas esitlusest huvitatud sihtrühm.

Pressiesitlustel jagatakse materjale ja vastatakse ajakirjanike küsimustele. Eesmärk on suurendada ajakirjanike teadlikkust statistikaväljaannetest ning soodustada statistikaga seotud teemade käsitlemist meedias.

Esitlustel võib peale ajakirjanike olla veel teisigi sihtgruppe, nt ministeeriumid, omavalitsused, teadus- ja haridusasutused, ettevõtted jne.

Statistilise kirjaoskuse edendamine

Tarbijakoolituse eesmärk on õpetada statistika tarbijaid iseseisvalt leidma vajalikku statistikainfot veebilehelt, andmebaasist, statistikaväljaannetest ja pressiteadetest. Samuti on koolituse eesmärk tarbijate teavitamine riikliku statistika tegemise põhimõtetest ning olulisematest statistika kasutamise või meetodika arendamisega seotud muudatustest. Koolituste käigus kogutakse ka tagasisidet, mis võimaldab täiustada statistikaväljundit nii, et see vastaks enam tarbija vajadustele.

Koolitusi korraldatakse nii praegustele kui ka tulevastele tarbijatele ja andmeesitajatele: üksikisikutele ning asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide esindajatele.

Koolituste korraldaja on SLO koostöös valdkonnastatistika osakondade spetsialistidega. Koolitusi tehakse kas SA-s või koolitust soovinud asutuses kohapeal.

Pakutavad [koolitusmoodulid](#) on tarbijatele kättesaadavad veebilehel.

Koolitused andmeesitajatele

Koolituste eesmärk on suurendada andmeesitajate teadlikkust kvaliteetsete andmete esitamise vajalikkusest ning õpetada andmeesitajaid aruandeid korrektselt täitma. Samuti teavitatakse statistika kättesaadavusest.

Koolitusi korraldatakse vastavalt vajadusele. Üldjuhul tehakse neid siis, kui andmete esitamises on toimunud suuremaid muutusi või kui SA-ni jõuab info andmeesitajate koolitussoovist.

Tehakse nii keerulisemate aruannete täitmise koolitusi kui ka andmeedastuskanali eSTAT esitlusi. Oluline koht andmeesitajate koolitusel on ka juhendmaterjalidel aruannete ja andmeedastuskanali eSTAT juures.

Koolituste korraldaja on andmekogumise või valdkonnastatistika osakond koostöös statistika levi osakonnaga. Koolitusi tehakse mõne sobiva ürituse raames või korraldatakse vastav üritus ise. Info [andmeesitajate koolituste](#) kohta on kättesaadav veebilehel.

Koostanud SLO 30.11.2007

Viimati muudetud 04.07.2018